

EN EL CENTENARI DE L'ATLANTIDA DE VERDAGUER

LES PRIMERES REACCIONS VIGATANES
ARRAN D'ESSER PREMIAT EL POEMA

Es coincident el fet que durant l'any 1877 —que podria ésser batejat amb el nom de l'any de l'*Atlàntida* per la gran transcendència que representa l'haver estat premiada aquesta obra en els Jocs Florals de Barcelona— quan feia un temps que a Vic no es publicaven periòdics, sortís a la llum el **Diario de Vich** que va recollir i ceixà constància de l'efecte que aquest esdeveniment va tenir entre els vigatans i les entitats locals culturals del seu temps.

El **Diario de Vich** va ser la primera publicació diària del peridisme vigatà si es deixen de banda els periòdics de la primera vinticinquena del segle que cal considerar com fulls governamentals amb les notícies, edictes, ordres i altres notes d'aquest tipus que van publicar-se.

Va aparèixer el dia 1 de maig de 1877 i tingué escassa durada, fins el 31 d'agost. Constava de 8 pàgines en quart amb les seccions de **Noticias locales**, **Noticias nacionales**, **Noticias extranjerias**, **Disposiciones oficiales**, **Boletín religioso**, **Sección de anuncios**, **Miscelánea** i **Ultimas noticias**. El seu fundador fou Josep Serra i Campdelacreu ajudat pels seus íntims amics. En un full que es repartí explicant els motius de la publicació i anunciant les condicions de subscripció, consta la signatura de Francesc Domingo que era aleshores diputat a cortis pel districte.

De no haver-se publicat aquest diari o d'haver guanyat el premi Mn. Verdaguer l'any anterior o el posterior a la seva publicació, no tindriem ara notícia de les primeres i més íntimes i amicals manifestacions d'eufòria que el premi de la Diputació en favor del poema "Atlàntida" va provocar en els cercles de la nostra ciutat. I també hem de considerar interessant que, dins la curta durada del **Diario**, arribés fins el 30 d'agost quan la primera reacció ja havia traspassat els termes locals, per fer-se nacional i universal. Ens referirem, doncs, exclusivament, a les dades proporcionades pel diari vigatà.

Jacint Verdaguer ja duia guanyats en el certamen barceloní dos premis ordinaris, quatre accésits i tres premis extraordinaris. En la redacció de l'Acta de la festa pel secretari del Consistori, Joaquim Riera i Bertran (del volum habitual dels Jocs que és on es troba la primera edició de l'"Atlàntida") consta: "Lo premi de la Exma. Diputació Provincial de Barcelona (col·lecció completa dels més celebrats poemes antics i moderns) fou otorgat a D. Jacint Verdaguer, pbre., com autor del poema l'"Atlàntida" (N.º XIII). D'esta obra'n donà a conèixer tres diversos passatges el senyor Joseph Blanch i Riera, havent de repetir, a instancies reiteradas, lo fragment nomenat "Lo somni d'Isabel". El mateix autor en relatar les opinions del Consistori sobre les obres premiades acaba dient: "...l'obra farà tanta honra a nostra literatura provincial com la fa a una agrupació de cases, per gran y hermosa que sia, la magnífica catedral que corona el puig y enfonza en los núbols sa valenta agulla".

Abans de la festa, ja deuria córrer, a sota veu, la notícia, car si aquella fou celebrada el dia 6 de maig en el Teatre de Sta. Creu (Teatre Principal), en el **Diario** corresponent al dia 2, ja es donava la nova d'estar premiada l'"Atlàntida", prometent allargar les noves més endavant. En el del dia 4 copia de la **Crònica de Catalunya**, referent al poema, "que se habla de él con extraordinario elogio, como una de esas obras que forman época en la historia literaria de un país".

El dimecres 9 de març, entre les notícies locals, resumint una correspondència, no copiable per la seva llargada, fa constar, ocupant-se dels Jocs Florals, que les dues úniques poesies, la lectura de les quals s'ha repetit en aquell Certamen durant els pocs anys en què ve realitzant-se, han estat la de dos poetes vigatans, Jaume Collell i Jacint Verdaguer: **La gent de l'any vuit** del primer i **El Somni d'Isabel** fragment del poema notabilíssim que ja comença a obtenir elogis en la premsa de Madrid.

En altra correspondència particular des de Barcelona, datada el dia 7 l'endemà de la festa, signada per Lluís B. Nadal, de la qual en fa una relació exhaustiva, en comentar el judici del secretari, fa esment del valor poètic de l'obra i dels profunds coneixements de l'autor que ha donat, al poema un veritable tresor filològic. Continua dient que, en donar-se en veu alta el nom de Mn. Jacint Verdaguer, els aplaudiments estrepitosos del públic no cediren fins que el mantenedor Blanch i Riera es presentà a llegir tres fragments del poema: "la magnífica **Introducció**, la interessant **Balada de Mallorca** i el delicat **Somni d'Isabel**, tan aplaudides que la darrera fou obligada a rellegir-se". Reiterades manifestacions del públic demanaven la presència del poeta, però aquest anhel quedà insatisfet, car Mn. Verdaguer no havia assistit a la festa.

L'endemà el periòdic donava la notícia que la Diputació de Barcelona va voler fer constar en acta (sessió del dia 7) la proposta del senyor President, aprovada per unanimitat, de felicitar efusivament el poeta Verdaguer per una obra que ja pot considerar-se com inapreciable joia de la cultura catalana.

Referint-se a la llarga nota publicada al **Diario de Barcelona** sobre el sopar dels Jocs celebrat en el restaurant París, presidit per les autoritats de la capital, explica que Mn. Verdaguer va llegir el darrer cant que igualment com altres fragments llegits pel senyor Blanch foren llargament ovacionats. En acabar el senyor Blanch la lectura va demanar al diputat Francesc Domingo, que la Diputació obrís un concurs per tal de premiar la millor traducció castellana del poema a fi d'ampliar el seu coneixement a tots els llocs on no es parla el nostre idioma.

Pocs dies després els comentaris sobre l'"Atlàntida" havien començat a ocupar les pàgines de la premsa madrilenya. Per tal de donar compte als vigatans de l'interès despertat, el **Diario** publica el judici que Joan Sardà signa en les pàgines de **La Mañana** seguit de l'argument tal com l'extracta l'autor al començ de cadascun dels seus cants. (Ocupa gairebé sis pàgines del periòdic en lletra menuda en els números 9 i 10). Cal remarcar les expressions d'admiració amb què judica l'obra pel seu valor trascendental. (Pàg. 80 i 81).

Les manifestacions de satisfacció i elogi es succeïxen constantment. En el Saló de Cent, el dia 7 a dos quarts de nou del vespre, amb gran assistència entre la que hi figuraven Francesc Domingo i Josep Font i Manxarell, diputats provincials per la comarca de Vic, es va celebrar una festa d'homenatge als autors premiats. Obrí la sessió el president de la comissió organitzadora Francesc Manuel Pou. Es llegiren composicions poètiques premiades dels autors llorejats i quatre fragments de l'"Atlàntida", pel seu habitual repòsoda Sr. Blanch i Riera, **Introducció**, **Lo castell dels titans**, **La Balada de Mallorca** i **Lo Somni d'Isabel**. En acabar la lectura de la **Introducció**, el president tingué la felicitosa idea de cedir el sitial d'honor a Mn. Verdaguer el qual acceptà la deferència, veritablement emocionat, no sense oposar-hi abans una gran resistència. Acte seguit li fou ofrenada una corona de plata, artísticament cisellada, que els més joves fills de la nostra comarca li oferiren en tribut d'admiració. Duia una inscripció gravada en un llaç de plata daurada que unia les dues branques de la corona: "A l'eminent cantor de l'Atlàntida, lo jovent vigatà catalanista, 1877". Nostre modest compatriota, un cop refet de la sorpresa parlà amb els components de la comissió per tal d'agrair-los-hi l'ofrena, la qual tenia més valor per haver estat projectada i modelada en un

espai de temps reduït, des del vespre abans. El corresponsal d'aquesta nota Lluís B. Nadal, component principal d'aquest jove grup, transmet als vigatans la gratitud de la comissió per la contribució ràpida i eficaç que han posat en la realització del projecte.

El jovent vigatà catalanista fou una entitat formada per joves de menys de vint anys amants de les lletres catalanes, estudiants la majoria a Barcelona, i que, amb el temps, llurs noms arribarien a ressonar amb indubtable empena. Acabdillats per Lluís B. Nadal podríem dir que foren la segona formada de l'Esbart de Vic i continuadors de l'obra del Cercle Literari. En obsequiar a Mn. Cinto Verdager amb la corona de plata, símbol de la consagració del gran poeta pels que ja l'anomenaven Mestre en l'aurora de la seva glòria, li feren també a mans aquest missatge que copiem literalment, per la seva significació i per la llista dels signants que componien el grup.

“Al eminent poeta Mossén Jacinto Verdager: Los que subscriuen, jóves que han respirat des'del bressol l'aire mateix qu'alegrà vostra infantesa y qu'ha fet moure ab tant vigor las cordas de vostra armoniosa lira, l'aire d'aquella plana hermosíssima, que sembla un tros de Paradís sobre la terra, y qual recort los consola en los moments en que anyoran lo flayre de sas flors, lo remor de sas torrents y la trasparencia de sòn cel: se veuhem avuy en lo deber d'enviarvos una carinyosa enhorabona per l'inmens triomf que ab vostre poema “L'ATLANTIDA” heu conquerit en los Jochs florals d'enguany”.

“Y ¿Cóm ho ha de ser, si en aquella terra d'hont lo mon vegé sortir un temps lo sol de la filosofia, oviran ja'ls firmats lo naixement del sol de la poesia catalana? Sonan encara massa frescas en sas orellas las enérgicas frases de la “Introducció” de vostre poema, y las dolsas melodias de la **Balada de Mallorca**, y las notas ensisadoras d'aquella cansó qu'anomenau **Lo somni de Isabel**, pera deixar de remétrervos una lleugera, mòlt lleugera, mostra del entusiasme qu'ha despertat en sos cors.

Y cregau, senyor, que, si vos dignau acceptarla, aixís com ab vostra lira heu sabut fer moure las fibras de sos sentiments, ab vostra benevolencia faréu arrelar, pera vos, en sos pits una estimació fonda y eterna.

Barcelona, 7 Maig 1877.— Lluís B. Nadal.— Joan Bta. Sendra.— Jeroni Serdà.— Joseph Camp Sanglas.— Lluís Carbó.— Joan Bta. Vendrell.— Joseph de Rocafiguera.— Marian de Rocafiguera.— Marian Vila.— Francesch Rierola.— Joseph Estanyol.— Ramon de Abadal.— Joseph Caminals.— Emili Pas-

cual.— Joseph Terricabras.— Joseph Cuadras.— Joseph Codina.— Joseph Bach.— Joseph Cunill”.

El **Diario** del dissabte dia 12 comenta extensament l'acte esmentat, insistent amb la satisfacció que envaïa els vigatans per “la brillant acollida amb que ha estat rebut en el món literari el què fins avui es coneix de l’“Atlàntida”. S'extén en comentaris d'elogi amb frases altisonants que ressonen d'admiració i entusiasme i felicita als organitzadors de l'homenatge tan merescut.

La relació del sopar dels Jocs, del qual hem parlat a través de la crònica barcelonina de Lluís B. Nadal, ocupa la totalitat d'una altra crònica signada per A. P. publicada en el diari del dia 13 amb abundor de dades interessants.

En el número del dia 15 anuncia que l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona a proposta del secretari senyor Gaietà Vidal i Valenciano va proclamar per unanimitat a **Jacint Verdaguer**, soci honorari, essent el primer i únic nomenat per aclamació i sens seguir els tràmits reglamentaris.

El Cercle Literari no podia romanre absent al ressò de l'èxit del poema. El 13 de maig celebrava una sessió d'homenatge amb el ritual de les grans festes. Presidí el canonge Dr. Josep Cid, Vicepresident de l'entitat, el qual obrí la sessió amb comentaris sobre la seva finalitat, donant compte d'una proposta signada per una majoria de socis en la qual es demanava el títol de Soci honorari a favor de Mn. Verdaguer. Llegida pel secretari Sr. Antoni d'Espona fou rubricada amb grans aplaudiments i aclamacions, mentre el soci **Francesc X. Calderó**, com a primer signant, apoiava la proposta amb gran entusiasme i energia.

Mn. **Jaume Collell**, mestre en Gai Saber, ocupà la tribuna i dirigint-se en català a l'auditori, dibuixà amb breus i sentides paraules, una silueta biogràfica de l'homenatjat que féu culminar amb l'entrevista de Verdaguer amb **Mistral**, en la gran festa literària del 1876, Mn. Collell va llegir l'**Introducció de l'Atlàntida, La Balada de Mallorca, Lo Somni d'Isabel**. Finalment, el president, subtil orador, va exposar una atinada excursió pel camp de l'epopeia, per les diferents nacions que podríem presumir de posseir poemes èpics i esmentant noms il·lustres i immortals al costat dels quals ja podia considerar-se aquell poeta de les terres vigatanes que havia departit amb els seus homenatjadors a l'ombra frondosa de la Font del Dèsmal. Autoritats i nombros públic assistí a la festa amb afany d'associar-se a l'entusiasme del Cercle.

També volgué homenatjar a Verdaguer el **Casino Vicense** en l'intermedi:

d'un concert instrumental i vocal durant el qual foren llegits i extraordinàriament aplaudits, tres fragments del poema.

Així mateix, amb motiu de la processó de la Mare de Déu del Carme, el pendonista, diputat D. Francesc Domíngó, oferí una de les borles a Mn. Cinto i l'altra al Dr. Josep Giró i Torà.

L'entusiasme per l'Atlàntida anava creixent. L'entitat barcelonina catalanista "La Misteriosa", que havia projectat editar una edició monumental de l'obra, celebrà, per aquells dies, una vetllada literària en la qual foren llegits alguns cants del poema. D'aquest acte en sortí una comissió, encarregada d'estudiar el projecte, constituïda per Víctor Balaguer, president, Francesc Mandri, Francesc Domingo, Francesc Masferrer, Joan Montserrat, Francesc Ubach, Joaquim Riera, Joan Sardà, Joaquim M.ª Bartrina, Josep Roca i Roca, Manuel Fuxà, Josep Vilaseca i Casanovas, Alvar Verdaguer, Isidre Raventós, Francesc Matheu, Francesc Miquel i Badia i Carles Pirozzoni, secretari, que ho era de l'entitat. Va llegir-se un dictamen en el qual venien detallats els treballs preliminars i el pressupost de la part editorial i artística, mentre s'esperava el resultat de la proposició presentada a la Diputació Provincial d'obrir un concurs per a la traducció.

En la sessió pública celebrada el 14 de maig per la Diputació Provincial foren presentades les següents proposicions signades pels diputats de Manlleu i Vic senyors Francesc Domingo i Josep Font i Manxarell: sol·licitar del Consistori dels Jocs Florals l'autorització per procedir a un concurs per tal de premiar amb mil pessetes la millor traducció de l'obra guardonada en els darrers Jocs Florals, obtinguda la qual, es conferirà a l'Acadèmia de Bones Lletres l'encàrrec de dur-la a terme. La Diputació cediria a Mn. Verdaguer la propietat de la traducció premiada. La proposta exposada amb gran vigoria per Font i Manxarell que deia sentir-se orgullós i ésser fidel representant de la comarca ausetana on va néixer Mn. Cinto, es fonamentava en la necessitat de donar més amplitud a la coneixença del poema i a la necessitat d'agermanar les dues llengües que deurin ésser profundament conegudes per qui es proposés la traducció. En la sessió del 5 de juliol la Diputació acordava la subvenció tal com havia estat demanada.

El **Diario de Vich** del dia 25 de juny en acusar rebut de la **Llumanera de Nueva York** agraeix l'entusiasme amb què s'ocupa de l'autor de l'Atlàntida i de la seva obra, perquè en les bases del Certamen que dedica als artistes catalans, en data del 25 de juliol, ofereix en el primer punt, un premi de 200

pessetes, publicació en la **Llumanera** i vint-i-cinc exemplars del número en que es publiqui, a la millor composició que il·lustri un d'aquests dos assumptes: **Les glòries de Catalunya**, o bé el poema de Jacint Verdaguer, l'**Atlàntida**.

La màxima reacció vigatana a favor de l'Atlàntida cristallitzà en la sessió que l'esmentat jovent vigatà catalanista va celebrar en el Cercle Literari el dia 18 de juliol. Amb molta preparació, amb gran entusiasme, amb relleu de veritable esdeveniment, és considerada com una de les sessions més esplèndides de l'entitat. Les cròniques del dia s'esforcen en posar en evidència les qualitats d'uns joves reverents amb el passat i esperançats en el pervindre i valoren l'esperit de tan grans aimadors de les glòries pàtries. Amb una concurrència que omplia a vessar el saló de sessions, el president i vis-presidents Benito Baqueto i Josep Cid cediren la presidència a Mn. Verdaguer, vençuda la resistència que hi posà enmig de càlides ovacions. El discurs d'obertura, que després fou publicat en les pàgines del **Diario** anà a càrrec de Jeroni Serdà. Llegiren poesies Josep Bach (**Al segle Dinou**), Joan Sendra (**Lo marxant**), Lluís Carbó (**La sempreviva**), Josep Camp-Sangles (**Lo plant de Bach de Roda**), Lluís B. Nadal (**Entre dos llustres**) i l'**Hereu escampa**, rondalla del mateix i **La puiglagullada**, quadre de costums de Ramon d'Abadal. Els joves vigatans volgueren oferir les mostres de les seves primícies, madures però de concepte i sensibilitat, al gran mestre de la poesia. Un anàlisi ampli, exhaustiu de la sessió ocupà varies pàgines del periòdic demostrant la importància que els vigatans volgueren donar a l'esdeveniment que omplia l'entusiasme dels literats de l'època.

Per acabar amb els comentaris que ompliren moltes pàgines del **Diario de Vich**, reproduïm la Carta que Mistral va dirigir a Verdaguer, traduïda del provençal i publicada a **La Mañana** pel cèlebre publicista Joan Sardà el qual en les cròniques del **Diario de Vich** havia estat el primer en cantar les excel·lències del poema premiat i del seu autor.

"Laillane (Bouches du Rhône) 18 de julio de 1877.

Sr. D. Jacinto Verdaguer

Señor y distinguido maestro.

Acabo de leer atentamente La Atlàntida y me apresuro a rendiros el tributo de mi más ardiente admiración. Después de Milton (en su **Paraíso per-**

dido), después de Lamartine (en su **Chute d'un ange**) nadie había sabido tratar con tanto vigor y tanta grandeza como vos las tradiciones primitivas del mundo.

Vuestro magnífico poema me hace el efecto de aquellos animales desaparecidos que los mineros hallan en las entrañas de la tierra, los cuales, reconstruidos por la paleontología, nos revelan el mundo misterioso que anegó el diluvio. La concepción de **La Atlántida** es grandiosa y su ejecución brillantísima. Jamás Cataluña había producido una obra que encerrase en sí tanta poesía, tanta majestad, tanta magnitud, fuerza y sabiduría tanta. Las tradiciones más antiguas y más venerables de la tierra catalana se ven aquí reunidas, organizadas y vivificadas con una verosimilitud extraordinaria y la imaginación, a una con la ciencia, embellecen maravillosamente vuestras soberbias descripciones.

Bravo y noble cantor, habéis cumplido con exceso las promesas que se veían en vos cuando joven. Todavía recuerdo aquellas hermosas fiestas de Barcelona en que os conocí, cuando humilde estudiante, cubierto todavía la cabeza con la barretina morada, vinistéis a saludarme con tanta gracia y tanto entusiasmo. Todos, lo recuerdo bien, todos contaban con vos: **Tu Marcellus eris**. Habéis centuplicado en la realidad las esperanzas que en vos cifraba la patria.

De todo corazón os felicito y os doy las gracias. La soberbia epopeya que acabáis de enarbolar en las regiones del ideal pertenece, no solo a Cataluña, sino también, y muy principalmente, al renacimiento de nuestra lengua: y el **Felibrige** entero se ve glorificado en vuestra obra.

Es de creer que el secretario de los Juegos Florales de Barcelona habrá remitido un ejemplar de **La Atlántida** a la "Sociedad de Lenguas Romanas de Montpellier", y supongo, fundadamente, que se hará de él la mención que se merece en la **Revista de lenguas romanas**, porque la aparición de **La Atlántida** es un acontecimiento para todo nuestro Mediodía.

Os saludo, noble y buen maestro, y os abrazo de todo corazón. E. Mistral".

El **Diario de Vich**, en la seva edició del 13 de juliol, dona la notícia de que s'estava exhaurint el tiratge del volum dels Jocs Florals a causa probablement de contenir el text de l'Atlàntida. Detall recollit per Josep Mª de Casacuberta en la seva obra "Sobre la gènesi de l'Atlàntida" de Jacint Verdaguer.

Els companys del ja nombrós Esgart de Vic immersos en el Cercle Literari sol·licitaren de Verdaguer permís per a l'edició del poema. Segons l'esmentat autor, Verdaguer va tenir de desenganyar-los per què havia ja donat conformitat per fer-ho a la Societat Literària **La Misteriosa**, apart del projecte de la Diputació i dels preparatius del propi poeta. L'edició és féu, finalment, a despeses d'Antoni Lòpez amb la versió castellana del poeta Melcior de Palau.

S'esfumà el periòdic i amb ell es perden el fil dels esdeveniments vigatans per una temporada que no fou massa llarga.

Verdaguer entrava per la porta gran a l'edifici de la història, i seguiria la seva vida triomfal que no la defraudarien els anys ni els nous corrents literaris. L'*Atlàntida* seria traduïda al castellà, al francès, a l'anglès, a l'alemany, al provençal, a l'italià, al llatí, al portugués, al txec i a l'esperanto i motivaria comentaris favorablement elogiosos a la llengua catalana. El seu autor, —acabats els seus viatges marítims i dedicat a les activitats religioses de la Casa Marquesal de Comillas—, després de la construcció de l'epopeia, dedicaria un primer temps a la poesia religiosa com un bàlsam guaridor del seu esforç titànic.

Miquel S. Salarich i Torrents